

Språklig kreativitet – elever skriver dikter i språkklassrummet

Birgit Harling

När elever lär sig ett främmande språk i skolan är de, åtminstone på de tidigare stegen, till stor del bundna av att såväl muntligt som skriftligt uttrycka sig enligt lärarens och läromedlens riktlinjer. Det finns säkert många elever som bär på tankar som de sällan får utlopp för på lektionerna i språk, vare sig i talad eller i skriven form. Ändå är förstås målet för all språkundervisning att eleverna ska göra språket till sitt eget, att de ska bli kreativa språkanvändare.

Det är betydligt enklare att klä sina tankar i ord i diktform än att skriva en uppsats, essä eller novell. Kan då läraren uppmuntra och bistå sina språkelever i att skriva dikter, att vara kreativa?

I Uppsala har vi sedan 2009 varje år anordnat en poesitävling för skolungdomar på högstadiet och gymnasiet, *Poesi utan gränser*. Ungdomarna får skriva dikter på vilket utländskt språk de vill, skolspråk eller modersmål. Engelska är dock undantaget, dels på grund av att det skulle bli övermäktigt för oss att hantera, dels för att engelskan redan får så mycket mer uppmärksamhet än andra språk. Svenskan kommer in genom att varje dikt måste förses med en svensk översättning.

Under de åtta år som *Poesi utan gränser* har arrangerats har vi fått ta emot hundratals dikter på sammanlagt 29 olika språk. Hur själva tävlingen går till kan man läsa om på www.poesiutangranser.se. Här ska vi i stället uppehålla oss vid språklärarens roll när det gäller att få eleverna att uttrycka sig i diktform. Många lärare frågar sig om man själv måste vara

poet för att bistå sina elever med poesiskrivning. För att få svar på den frågan bjöd *Språklärarna i Uppsala* in en panel bestående av lärare som har flera års erfarenhet av att anordna poesiskrivning

” Det är betydligt enklare att klä sina tankar i ord i diktform än att skriva en uppsats, essä eller novell. Kan då läraren uppmuntra och bistå sina språkelever i att skriva dikter, att vara kreativa? ”

i sina klasser, dels i skolspråk på högstadiet eller gymnasiet, dels i Språkintröduktion eller Svenska som andraspråk. Diktskrivning i SPRINT- och Sva-klasser kommer att behandlas i ett annat forum. Dessa sidor i *Lingua* vänder sig till dig som är lärare i moderna språk.

På frågan ”Varför ska man låta sina språkelever skriva dikter?” ger lärarna i panelen följande svar:

- det är bra för både inläring och motivation att ibland få skriva fritt
- eleverna får skriva om något som berör dem själva
- allt skrivande är gynnsamt både för språkinläringen och för att bearbeta sina upplevelser
- det blir ett lyft för många elever som kanske inte är så duktiga i språket men som här finner att de ändå kan lyckas uttrycka sina tankar
- man kan få syn på nya sidor hos sina elever

- elevernas självkänsla växer när de får framföra sina dikter för publik
- de skriver inte bara för läraren utan för en utomstående publik (de två senaste punkterna gäller för elever som deltar i *Poesi utan gränser*)

Samtliga lärare framhåller att man absolut inte behöver vara expert på poesi för att kunna inspirera sina elever att komma igång och skriva dikter. Alla lärarna brukar börja med att högläsa några dikter på målspråket tillsammans med sina elever. Här är det viktigt att läsa med inlevelse. Redan detta hjälper eleverna till en förförståelse av dikten.

På lägre stadier får sedan eleverna ur dikten plocka fram de ord de redan kan. Vad tror de att dikten handlar om? Vilka känslor och tankar väcker den? Vad skiljer en dikt från en prosatext? Hur skulle en prosaversion av dikten se ut?

På högre stadier kan man tala om innehållet, temat och rytmen i dikten och därefter låta eleverna läsa dikten högt och då uppmana dem att överdriva inlevelsen och känslan, detta för att något avdramatisera själva poesiformen.

När det gäller att sätta igång elevernas eget skrivande hade lärarpanelen många tips att komma med:

- man kan göra övningar på rim, till exempel verb och objekt eller substantiv och attribut, och låta eleverna använda dem för att göra en kort dikt
- man kan skriva ord på lappar och låta eleverna skriva ”kylskåpspoesi”, dvs. plocka ihop valfria ord och sätta samman dem till en dikt
- man kan dela ut vykort från målspråkslandet till olika grupper och hjälpa eleverna att samla ord som passar för att skriva något om det vykort de fått
- man kan låta eleverna gå ut och fotografera med sina mobiler och sedan skriva något om sitt foto
- man kan låta eleverna skriva ”vikpoesi”: en elev skriver en rad på ett papper och viker sedan pappret så att det som är skrivet inte syns när nästa elev ska skriva sin mening. Att resultatet kan bli en dråplig dikt är bara bra – det gäller att avdramatisera diktskrivandet
- man kan i förväg diskutera fram ett par teman för diktskrivandet, till exempel vänskap eller kärlek

Efter detta kan det vara dags att låta eleverna börja med själva poesiskrivandet. Alla lärarna i panelen fordrar att samtliga elever i klassen deltar i skrivandet och lärarna upplever inte något större motstånd hos eleverna. Det är viktigt att betona att diktskrivandet inte är ett prov – man får ta all hjälp man vill, av läraren eller andra. Det enda som är viktigt är att det är elevernas egna tankar som uttrycks. De flesta av panelens lärare låter skrivandet ske i klassrummet och med hjälp från läraren, men en lärare i tyska på gymnasiet ger i läxa att skriva en dikt hemma. Eleverna mejlar in sina dikter till läraren som kopierar dikterna, anonymiserar dem och sammanställer dem i ett dokument. Sedan får klassen studera alla dikterna och var och en anonymt lägga sin röst på den dikt hen tycker är bäst. När läraren på det sättet fått fram de tre bästa dikterna skickas de, om eleverna går med på det, till *Poesi utan gränser*.

Alla lärarna i panelen har alltså haft elever som deltagit i poesitävlingen *Poesi utan gränser*, och själva tävlingsmomentet framhålls som något som i hög grad sporrar eleverna. Dock måste deltagandet i tävlingen vara frivilligt. För de elever som väljer att delta innebär tävlingen en kick. Vi har hört många vittnesmål om elever som vuxit med uppgiften, som känt stolthet över att de kunnat uttrycka något alldeles eget på ett för dem främmande språk. Och här är det inte alltid de elever som har bäst betyg som utmärker sig.

Uppsalamodellen för *Poesi utan gränser* kräver ganska mycket arbete från arrangörernas sida. Dikter skickas in digitalt och ska registreras, infödda talare som jurymedlemmar och domare ska utses, kontakt ska hållas med elevernas lärare, de elever som väljs ut till finalen ska

meddelas, själva finalen ska arrangeras, finaldikterna ska formateras och tryckas, häftena ska distribueras. De lärare som drar sig för att ta på sig så mycket arbete kan ändå anordna tävlingar i mindre skala. Två skolor kan till exempel gå samman om att ordna en poesitävling. Viktigt för integrationstanken och för att visa på alla språks lika värde är att elever med utländsk såväl som svensk bakgrund är med i samma tävling och i samma final.

” Det är viktigt att betona att diktskrivandet inte är ett prov – man får ta all hjälp man vill, av läraren eller andra. Det enda som är viktigt är att det är elevernas egna tankar som uttrycks. ”

Som exempel på vad eleverna kan åstadkomma följer tre representativa dikter på franska, spanska respektive tyska, skrivna av elever i åk 9 i Uppsala inför tävlingen *Poesi utan gränser* 2016. Som synes innehåller dikterna några språkfel, men betänk att de är skrivna av elever på Steg 2! Visst är de väl imponerande!

L'arbre de la vie

La vie est comme un grand arbre
dans la terre nous sommes nés, comme des
petites graines
Insignifiante avec des motifs comme le marbre
nous buvons de la Loire et le Rhen.
Au cours des années nous développons beaucoup
de branches

et pour chaque experience s'ouvre une
nouvelle page.
Nous rencontrons l'amour comme des fleurs
blanches
qui nous embrasse avec son drapage.
Quand l'automne arrive les feuilles tombent
et le chaleur de l'été est juste
une mémoire.
Ils volent dans l'air comme des
colombes
et nous voyons la vie
dans un miroir.
Karin Myrdal

Lentamente recogo el espíritu
Lentamente recogo el espíritu
Atrás del fuego en mi cabeza
Lentamente hallo la luz
Atrás de tus palabras terroríficas
Lentamente siento el calor
Atrás del viento frío del muerto
Lentamente veo la realidad
Después de abrir mis ojos
Lentamente abro el jaula del pájaro
Para que el pájaro pueda volar.
Amanda Ekholm

Warum?

Man nennt Muslime Terroristen.
Aber warum weiss ich nicht.
Man nennt die Frau dumm.
Aber warum weiss ich nicht.
Man nennt die Romas Diebe.
Aber warum weiss ich nicht.
Man nennt den schwarzen Mann unterlegen.
Aber warum weiss ich nicht.
Man nennt Bettler lethargisch.
Aber warum weiss ich nicht.
Wer weiss warum?
Wissen Sie das?

”Vi har hört många vittnesmål om elever som vuxit med uppgiften, som känt stolthet över att de kunnat uttrycka något alldeles eget på ett för dem främmande språk. Och här är det inte alltid de elever som har bäst betyg som utmärker sig.”

Weisst du es?
Weiss ich es?
Sie tun niemand etwas.
Ich weiss es nicht.
Ich nenne den Moslem Bruder.
Ich nenne die Frau schön und intelligent.
Ich nenne die Roma kämpfende Menschen.
Ich nenne den schwarzen Mann Mr. President.
Ich nenne die Bettler, die die Hilfe brauchen.
Und ich denke,
ihr alle solltet das auch tun
Olof Nordenstam

Avslutningsvis vill jag tacka de lärare som genom att medverka i panelen i Uppsala har utgjort underlag för detta inlägg om språklig kreativitet: Pierre Cato, spanska på grundskolan, Keith Lomas, tyska på gymnasiet, Fritz Reusser, tyska på grundskolan och Karin Svanberg, franska på grundskolan. Därtill inkom Gabriel Wik, franska på gymnasiet, med skriftliga synpunkter som också har använts i artikeln.

Vi hoppas att vi inspirerar många lärare i moderna språk att låta sina elever bli kreativa språkanvändare genom att skriva poesi!

BIRGIT HARLING är ordförande i föreningen *Poesi utan gränser*, sekreterare i Språklärarnas riksförbunds lokalförening Språklärarna i Uppsala och biträdande redaktör för *Lingua*.

